

De la „moartea“ lui Dumnezeu la religia postmodernă (II)

pr. prof. univ. dr. Nicolae ACHIMESCU
profesor universitar de Istoria religiilor la Facultatea de
Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae“ din Iași

Lumina, 20 Iunie 2010

Deși preocupările teologiei contemporane nu se mai axează pe ceea ce s-a numit moartea lui Dumnezeu, totuși această mișcare teologică radicală continuă să-și regăsească ecourile în momentele de tranziție și de criză ale conștiinței religioase occidentale, ca și în teologia sau teologiile postmoderne. Lucrul acesta este confirmat limpede de doi dintre principalii teoreticieni ai teologiei postmoderne, care au sugerat fiecare existența unei legături directe între moartea lui Dumnezeu și filosofii deconstructiviste postmoderne. Este vorba de Carl Raschke și Mark C. Taylor. Ultimul dintre ei sublinia, de pildă, că "deconstrucția este "hermeneutica" morții lui Dumnezeu" (M. C. Taylor, *Erring: A Postmodern A/theology*, University of Chicago Press, Chicago, 1984, p. 6). În plus, teologiile morții lui Dumnezeu au ajuns să fie asociate cu un anumit spirit al secularismului, care se infiltrează în aproape toate domeniile societății occidentale.

Firește, deja cu multă vreme înainte ca teologii să fie preocupați explicit de această teologie a morții lui Dumnezeu, prin anii '60, mulți filosofi, istorici, romancieri și analiști ai culturii constatarea deja legătura strânsă dintre declinul profund al spiritului creștin occidental și apariția unei noi culturi, cu un pronunțat caracter secular (cf. H. McLeod, "Introduction", în: *The Decline of Christendom in Western Europe, 1750-2000*, ed. H. McLeod și W. Ustorf, Cambridge University Press, Cambridge, 2003, p. 2).

Dar nu numai teologia, ci chiar tradițiile, practicile și evlavia poporului au avut de suferit din cauza declinului creștinismului. Din acest motiv, unii analiști ai vieții creștine occidentale din secolul al XX-lea, cum ar fi Dietrich Bonhoeffer, au început să vorbească despre un "creștinism fără religie" (D. Bonhoeffer, *Letters and Papers from Prison*, ed. E. Bethge,

Macmillan, New York, 1972) sau "creștinism nonreligios" (G. Vattimo, "Spre un creștinism nonreligios", în: J. Caputo și G. Vattimo, După moartea lui Dumnezeu, trad. rom, Curtea Veche, București, 2008, pp. 43-67).

De altfel, Bonhoeffer a fost privit de mulți ca fiind un precursor al teologilor morții lui Dumnezeu, mai ales că, atunci când expunea această posibilitate a unui creștinism lipsit de religie, își trăia ultimele zile într-o închisoare, înaintea martiriului său datorat implicării într-un complot de asasinat împotriva lui Hitler.

Un alt precursor important a fost filosoful existențialist creștin din secolul al XIX-lea, S. Kierkegaard. Deși era un om sincer religios, Kierkegaard a fost un critic foarte aspru la adresa creștinătății și Bisericii din perioada modernă, fiind adeptul noii credințe creștine, anti-instituționale și individualizate, care venea în contradicție cu orice relație dintre religie și societate (vezi S. Kierkegaard, *Attack Upon Christendom*, Princeton University Press, Princeton, 1972).

Multă vreme, sociologii, filosofii și teologii morții lui Dumnezeu au crezut că, pe măsură ce lumea devine mai modernă, devine și mai puțin religioasă. Și totuși, analizând situația actuală a teologiei, a filosofiei religiei și practicii religioase contemporane, e cert că viitorul, așa cum a fost el trasat de reprezentanții secularismului, de teologii morții lui Dumnezeu și de filosofii deconstructiviști, precum Jacques Derrida, a lăsat cale liberă unei noi înțelegeri "post-seculare" a condiției postmoderne, în care revirimentul religiei pare mai decisiv decât colapsul creștinătății (vezi J. Miles, *Religion is Making a Comeback/Belief to Follow*, în: *New York Times Magazine*, Decembrie 7, 1997). Este la fel de adevărat, însă, că în postmodernism religia joacă un rol important la tot mai multă lume doar în viața privată.

Trecerea de la moartea lui Dumnezeu la credința sau credințele postmoderne, de la secularism la postsecularism, reprezintă astăzi o temă de maximă importanță pentru gândirea religioasă. Astfel, John Caputo, vorbind despre ceea ce el numește azi "moartea morții lui Dumnezeu", ne arată, de fapt, "cum lumea seculară a devenit postseculară", echivalând modernitatea cu secularizarea și postmodernitatea cu desecularizarea (J. Caputo, *On Religion*, Routledge, New York, 2001, p. 55).

Pe de altă parte, Gianni Vattimo (J. Caputo și G. Vattimo, op. cit., p. 35) ne propune o altă lectură a postmodernismului, bazată pe o înțelegere diferită, mai pozitivă, a secularizării.

Afirmând că religiozitatea adevărată s-ar baza pe secularizare, el se referă, în realitate, la fragmentarea modernă a autorității religioase, care are atât consecințe pozitive, cât și negative. Din punct de vedere pozitiv, secularizarea protejează, spune el, credința religioasă de orice constrângere și-i ajută pe oamenii credincioși să recunoască contingența și istoricitatea propriilor credințe religioase. Există însă, la fel de bine, și reversul medaliei, constând în faptul că o religie scoasă de sub controlul instituțional, cum ar fi acela al Bisericii, devine pur și simplu o altă marfă în lumea comunicării de masă, ca atâtea altele.